

Itämeren alueen geopoliittinen tilanne

Itämeren alueen geopoliittinen tilanne

Ajatuspaja Toivon selvitys 9/2024

Kristian Suominen

VTM Kristian Suominen työskentelee Ajatuspaja Toivossa projektitutkijana laatien selvityksiä turvallisuuspolitiikasta. Suomisen artikkeli "Nato arktisella alueella" julkaistiin Ajatuspaja Toivon kokoelmajulkaisussa "Suomen Nato-strategia" (6/2024).

Tiivistelmä

Tämä selvitys käsittelee Itämeren geopolitiikkaa. Itämeren alue on strategisesti tärkeä, sillä se sijaitsee idän ja lännen välissä. Itämeri on yksi maailman vilkkaimmista merialueista kaupan ja merenkulun osalta.

Itämerellä on pitkä historia kaupan- ja sodankäynnin alueena. Alue on ollut historiallisesti monien sotien ja konfliktien näyttämönä. Itämeren alue on keskeinen geopolittinen kohtaamispaikka, jossa kohtaavat useiden maiden strategiset, taloudelliset ja sotilaalliset intressit.

Itämeri koostuu yhdeksän valtion alueista. Valtiot ovat Puola, Saksa, Tanska, Suomi, Ruotsi, Viro, Latvia, Liettua ja Venäjä. Kaikki alueen valtiot Venäjää lukuun ottamatta ovat Naton ja EU:n jäseniä. Euroopan unionin ja Naton lisäksi alueen hallintaorganisaationa toimii Itämeren valtioiden neuvosto CBSS. Venäjä on erotettu CBSS:stä vuonna 2022, sen aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa. Suomi ja Ruotsi ovat keskeisiä toimijoita Itämeren alueen yhteistyössä, kuten Itämeren valtioiden neuvostossa ja EU:n Itämeri-strategiassa.

Itämeren alueella toimivat valtiot ovat olleet kohteena erilaisille kyberhyökkäyksille ja hybridioperaatioille, jotka liittyvät geopolittisiin jännitteisiin. Selvityksessä tarkastellaan tarkemmin Nord Stream -putkien ja Balticconnector-putken epäiltyjä sabotaaseja. Tämän lisäksi tarkastellaan, miten Ukrainan sota on heijastunut pienemmissä määrin myös Itämeren alueelle. Ukraina on tehnyt operaatioita Kaliningradin ja Pietarin läheisyydessä.

Venäjän hybriditoimet Itämerellä tulevat todennäköisesti jatkumaan. Venäjä käyttää hybriditoimintoja horjuttaakseen Itämeren maita ja vaikuttaakseen alueen poliittiseen kehitykseen. Kiinan rooli voi jatkossa vahvistua. Kiina syventää suhteitaan Venäjään ja lisää taloudellista läsnäoloaan Euroopassa. ~~Kiinalla voi tulevaisuudessa~~ **Kiinalla** voi tulevaisuudessa olla merkittävämpi rooli alueella joko vakauttavana voimana tai EU:n, Naton ja Venäjän suhteita hankaloittavana tekijänä.

Sisällys

Tiivistelmä	2
Johdanto	4
Historiallinen tausta	4
Alueen toimijat.....	5
CBSS	5
NATO	6
EU.....	7
Venäjä.....	8
Suomi ja Ruotsi.....	9
Ajankohtaiset tapahtumat	11
Nord Stream 1 ja 2.....	12
Balticconnector	14
Sotilaallinen toiminta	15
Päätelmät.....	16
Lähteet.....	18

Johdanto

Itämeri on yksi maailman vilkkaimmista merialueista kaupan ja merenkulun osalta. Sen satamat, kuten Helsingborg, Helsinki, Tallinna, Pietari, Kaliningrad ja Gdansk, ovat tärkeitä kaupankäynnin keskuksia. Laivaliikenne, erityisesti rahti- ja matkustajaliikenne, on merkittävä talouden sektori. Itämeren kautta kulkee merkittävä osa Pohjois- ja Keski-Euroopan kauppavarainkierrosta.

Itämeren alueella on runsaasti luonnonvaroja, kuten öljyä ja maakaasua. Venäjän merialueet ovat erityisen merkittäviä energianlähteitä. Kalastus on myös tärkeä elinkeino, vaikka ylikalastus ja ympäristöongelmat ovat vähentäneet kalakantoja.

Itämeren alueen maat tekevät yhteistyötä useilla eri aloilla, kuten ympäristönsuojelussa, taloudellisessa kehityksessä ja turvallisuudessa. Itämeren merkitys on monipuolinen ja kattava, ulottuen taloudellisesta kaupankäynnistä ja luonnonvaroista geopolittiseen strategiaan ja ympäristönsuojeluun. Itämeren rooli kaupankäynnin, energiansaannin, sotilaallisen strategian ja ympäristön kannalta tekee siitä yhden maailman tärkeimmistä merialueista.

Tämä raportti käsittelee Itämeren geopolitiikkaa. Ensimmäisenä tarkastellaan Itämeren alueen historiallista taustaa ja geopolittista asemaa. Sen jälkeen käsitellään pääasialliset toimijat, valtiot ja alueelliset liittoutumat. Sotilaallisen läsnäolon ja turvallisuusympäristön tarkastelun jälkeen luodaan ajankohtainen katsaus viimeaikaisiin merkittäviin tapahtumiin alueella. Lopuksi esitetään arviot tulevaisuuden mahdollisille skenaarioille alueen geopolittisessä tilannekuvassa.

Historiallinen tausta

Itämerellä on pitkä historia kaupan- ja sodankäynnin alueena. Viikinkiaikana (800-1050) viikingit käyttivät Itämerta kauppareittinä ja sotaretkien lähtöpisteenä. Hansa-liitto (1100-1600) eli Saksalaisten kauppiaiden liitto hallitsi Itämeren kaupankäyntiä ja merenkulkua. Tärkeitä kauppakaupunkeja olivat mm. Lübeck, Riika ja Tallinna. Ruotsin suurvalta-aikana (1611-1721) Ruotsi hallitsi Itämeren aluetta ja laajensi valtakuntaansa.

Suurvalta-aika päättyi Suuren Pohjan sodan jälkeen. Napoleonin sotien aikana (1800-luvun alku) Itämeri oli strategisesti tärkeä ja alueen maat osallistuivat sotiin Napoleonin Ranskaa vastaan. Maailmansotien aikana (1914-1945) Itämeri oli tärkeä strateginen alue molemmissa maailmansodissa, ja alueella käytiin meritaisteluja.

Vuoden 1945 jälkeen Saksan väestö karkotettiin kaikilta Oder-Neisse-linjan itäpuolisilta alueilta, mikä teki tilaa uudelle puolalaiselle ja venäläiselle asutukselle. Puola sai suurimman osan etelärannasta. Neuvostoliitto sai toisen pääsyn Itämerelle Kaliningradin alueen myötä, joka oli ollut osa saksalaisten asuttamaa Itä-Preussia. Baltian maat itämeren rannalla liitettiin Neuvostoliittoon. Itämeri erotti siten vastakkaiset sotilaalliset ryhmittymät Naton ja Varsovan liiton.

Kylmän sodan aikana (1947-1991) Itämeri oli jakautunut idän ja lännen välillä. Neuvostoliitto, Puola ja Itä-Saksa hallitsivat itä- ja eteläosia, kun taas länsimaat hallitsivat länsi- ja pohjoisalueita. Itämeren alueella oli sotilaallista toimintaa ja strategisia tukikohtia. Kylmän sodan jälkeisenä aikana (1991-nykyhetki) Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Baltian maat itsenäistyivät ja liittyivät EU:iin ja Natoon.

Suomi liittyi Natoon vuonna 2023 ja Ruotsi 2024, jolloin Itämeri on lähes kokonaan liittokunnan jäsenten ympäröimä. Tämä tilanne on ollut olemassa myös Euroopan unionissa toukokuusta 2004 lähtien Baltian maiden ja Puolan liittymisen jälkeen. Muut Naton ja EU:n ulkopuoliset rannikkoalueet ovat venäläisiä eli Pietarin alue ja Kaliningradin alueen erillisalue.

Itämeren alue on strategisesti tärkeä, sillä se sijaitsee idän ja lännen välissä. Alue on ollut historiallisesti monien sotien ja konfliktien näyttämönä. Kylmän sodan aikana Itämeri oli jakautunut idän ja lännen välillä, ja se on edelleen tärkeä sotilaallinen alue. Nykyään Naton ja Venäjän sotilaallinen läsnäolo on korostunut alueella.

Itämeren alue on keskeinen geopoliittinen kohtaamispaikka, jossa kohtaavat useiden maiden strategiset, taloudelliset ja sotilaalliset intressit. Tämä asetelma on muotoutunut historian saatossa ja on erityisen merkittävä kylmän sodan jälkeisessä maailmassa.

Alueen toimijat

Itämeri koostuu yhdeksän valtion alueista. Valtiot ovat Puola, Saksa, Tanska, Suomi, Ruotsi, Viro, Latvia, Liettua ja Venäjä. Itämeren alueella toimivat useat liittoutumat ja yhteistyöelimet, jotka vaikuttavat merkittävästi alueen turvallisuuteen, talouteen ja ympäristöön. Näistä keskeisimmät ovat NATO, Euroopan unioni ja Itämeren valtioiden neuvosto. Itämeren geopoliittinen tilanne on monimutkainen ja moninainen, jossa Venäjän, Naton ja EU:n intressit kohtaavat ja vaikuttavat toisiinsa. Venäjä pyrkii vahvistamaan sotilaallista ja strategista asemaansa, NATO keskittyy alueen turvallisuuden ja puolustuksen vahvistamiseen, ja EU korostaa taloudellista yhteistyötä ja ympäristönsuojelua. Tämä dynaaminen vuorovaikutus muovaa Itämeren alueen poliittista ja turvallisuustilannetta jatkuvasti.

CBSS

Itämeren valtioiden neuvosto (engl. Council of the Baltic Sea States, CBSS) on Itämeren alueen maiden hallitustenvälinen yhteistyöjärjestö. CBSS perustettiin vuonna 1992 edistämään demokraattista ja taloudellista kehitystä Itämeren alueella. Neuvosto kokoontuu ulkoministeritasolla joka toinen vuosi. Ulkoministerikokouksen kanssa vuorovuosittain järjestetään Itämeren alueen hallitusten päämiesten huippukokous. Neuvoston päämaja on Tukholmassa.

1990-luvulla, syntymävuosikymmenellä, CBSS keskittyi yhteistyön edistämiseen ja vakauden edistämiseen alueella kylmän sodan päättymisen ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Keskeisiä näkökohtia olivat uusien demokratioiden tukeminen, taloudellisen ja teknologisen avun kannustaminen, humanitaaristen ja terveystieteiden käsittely, ympäristönsuojelu ja kestävä energiaedistäminen, kulttuurisiteiden ja koulutuksen vahvistaminen sekä liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin parantaminen. CBSS:n tavoitteena oli luoda foorumi Itämeren valtioiden väliselle vuoropuhelulle, kumppanuudelle ja yhteisille aloitteille. CBSS:n sihteeristö perustettiin vuonna 1998¹.

---

¹ <https://cbss.org/about-us/history/>

Historian varrella CBSS:n rooli on ollut keskittyä keskeisiin yhteistyöalueisiin, kuten ympäristönsuojeluun, taloudelliseen kehitykseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, mikä on lisännyt alueen vakautta ja vaurautta. CBSS:llä on ollut myös rajallisesti turvallisuusfunktiota, sen tukiessa alueellista turvallisuutta ja yhteistyötä esimerkiksi järjestämällä kriisinhallintaharjoituksia ja kehittämällä rajat ylittävää pelastuspalvelua².

2020-luvun edetessä CBSS on sopeutunut edelleen muuttuvaan alueelliseen maisemaan, johon useat kriisit ovat vaikuttaneet merkittävästi. Näitä ovat COVID-19-pandemia, ympäristökriisi, ilmastonmuutos ja erityisesti Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan. Viimeksi mainitulla on ollut Itämeren alueelle monia seurauksia, kuten geopoliittinen kriisi, energiakriisi sekä humanitaarinen kriisi ja muuttoliikekriisi.

Venäjä on erotettu CBSS:stä vuonna 2022. Siitä lähtien CBSS on pyrkinyt vahvistamaan alueellista yhteistyötä ja edistämään yhtenäistä Itämeren aluetta. Vuonna 2021 hyväksytty Vilna II -julistus, CBSS:n strateginen etenemissuunnitelma, on ohjannut merkittävästi organisaation pyrkimyksiä vastata muuttuvan geopoliittisen tilanteen asettamiin haasteisiin. Se sisältää Itämeren alueen vision vuoteen 2030 mennessä, jossa korostetaan vakauden, turvallisuuden ja vaurauden tarvetta alueella ja käsitellään kiireellisiä kysymyksiä, kuten ympäristönsuojelua, kestävästä kehityksestä, siviiliturvallisuutta, ihmiskauppaa ja nuorten mielekästä osallistumista³.

NATO

Alueen NATO-maat (Baltian maat, Puola, Saksa, Tanska, Norja, Suomi, Ruotsi) pyrkivät turvaamaan alueellista vakautta ja puolustamaan jäsenmaiden alueellista koskemattomuutta. Baltian maat (Viro, Latvia, Liettua) ovat erityisen huolissaan Venäjän vaikutusvallasta ja mahdollisista uhista⁴.

Venäjän sotilaallinen läsnäolo Kaliningradissa ja sen sotaharjoitukset herättävät huolta myös muissa NATO-maissa. NATO on lisännyt joukkojensa ja kalustonsa läsnäoloa merkittävästi muun muassa Baltian maissa ja Puolassa⁵ NATO järjestää myös säännöllisesti sotaharjoituksia Itämeren alueella, kuten BALTOPS-harjoitukset, jotka parantavat jäsenmaiden yhteistoimintakykyä ja valmiutta vastata mahdollisiin uhkisiin. Yhdysvaltain merivoimien Euroopan-Afrikan ja Yhdysvaltain kuudennen laivaston johtama ja Naton Portugalin päämajastaan järjestämä BALTOPS 24 merkitsi merkittävää virstanpöytästä Naton merenkulun historiassa⁶.

Tämä 20. kesäkuuta päättyneet merenkulkuun keskittyvä monialainen harjoitus kokosi yhteen 20 maata, mukaan lukien Ruotsin, joka osallistui ensimmäistä kertaa täysivaltaisena Naton jäsenenä. Liittoutuneiden joukot osallistuivat monenlaisiin operaatioihin merellä, ilmassa ja maalla, monimutkaisista amfiboliikkeistä tarkkoihin ilma- ja merivoimien tykistöön, sukellusveneiden vastaiseen sodankäyntiin ja hienostuneeseen miinanraivaukseen.

Naton läsnäolo Itämeren alueella toimii vastapainona Venäjän vaikutusvallalle ja auttaa ylläpitämään alueellista vakautta ja turvallisuutta. Suomi ja Ruotsi ovat jäsenmaita, jotka omaavat keskeisen roolin

---

² <https://cbss.org/about-us/history/>

³ <https://cbss.org/about-us/history/>

⁴ <https://www.gzeromedia.com/gzero-world-clips/as-russia-gains-ground-in-ukraine-baltic-states-worry-the-war-will-spread-west>

⁵ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm

⁶ <https://puolustusvoimat.fi/web/kansainvalinen-kriisinhallinta/-/1951215/merivoimat-osallistuu-baltops24-harjoitukseen-aluksilla-ja-rannikkojoukoilla>

Itämeren turvallisuudessa ja puolustuksessa. Molemmat maat isännöivät NATO joukkoja ja tukikohtia.

Naton läsnäoloa Itämeren alueella on vahvistettu erityisesti Baltian maissa (Viro, Latvia ja Liettua) ja Puolassa. Nämä joukot koostuvat monikansallisista prikaateista, jotka osoittavat liittokunnan sitoutumista alueen puolustamiseen. Enhanced Forward Presence (EFP) -joukot Baltiassa ja Puolassa ovat näkyvä merkki liittokunnan sitoutumisesta alueen turvallisuuteen⁷. Itämerestä on julkisuudessa käytetty nimitystä "Nato-järvi"⁸, Venäjän ollessa ainoana Itämeren valtiona liittoutuman ulkopuolella.

EU

EU:n sisämarkkinat edistävät vapaata liikkuvuutta ja kaupankäyntiä Itämeren alueella. Itämeren alue on merkittävä reitti energiatuotteille ja muille tavaroille. EU:lla on virallinen Itämeren strategia⁹. Tämä strategia pyrkii parantamaan meren tilaa, edistämään kestävästä taloudellista kasvua ja vahvistamaan alueellista yhteistyötä. Tavoitteena on mm. vähentää saasteita ja suojella meren ekosysteemiä.

EU tukee erilaisia ohjelmia, jotka keskittyvät rehevöitymisen vähentämiseen, meriekosysteemien suojeluun ja kestäviin kalastuskäytäntöihin. EU on sitoutunut Itämeren ympäristönsuojeluun ja tukee hankkeita, jotka vähentävät meren saastumista ja edistävät kestävästä kehitystä. EU tukee Itämeren alueen maiden välistä yhteistyötä, kuten Itämeren strategiaa¹⁰, joka edistää taloudellista kehitystä, ympäristönsuojelua ja turvallisuutta. EU myös rahoittaa erilaisia projekteja, jotka parantavat Itämeren alueen infrastruktuuria, ympäristön tilaa ja taloudellista integroitumista.

Euroopan raja- ja merivartiostoyhteistyö Frontex koordinoi monialaista merioperaatiota Itämeren alueella 14.8.–30.10.2024. Suomen rannikkovartiostoyhteistyö osallistuu operaatioon Rajavartiostoyhteistyön johdolla¹¹.

Itämeren alueella viranomaiset suorittavat muun muassa rajojen valvontaa merialueella, alusöljyvahinkojen torjuntaa, meripelastusta sekä kalastuksen ja vesiliikenteen valvontaa. Suomen ja pohjoisen Itämeren alueen maiden välillä tehdään jo tällä hetkellä kattavaa rannikkovartiostoyhteistyötä, ja nyt käynnistyvän monialaisen merioperaation avulla tätä yhteistyötä voidaan kehittää entisestään. Vastaavanlainen operaatio järjestettiin Itämerellä ensimmäisen kerran vuonna 2023¹².

Operaation avulla yhdistetään EU-virastojen palveluita kansallisiin rannikkovartiostotoimintojen suorituskykyihin. EU-virastojen palvelut koostuvat muun muassa merialueiden valvontaan

---

⁷ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm

⁸ <https://www.politico.eu/article/nato-lake-what-sweden-and-finland-will-change-in-the-baltics-russia-ukraine-war/>

⁹ <https://eusbsr.eu/about/>

¹⁰ <https://eusbsr.eu/about/>

¹¹ <https://www.ts.fi/uutiset/6405822>

¹² <https://www.ts.fi/uutiset/6405822>

soveltuvista miehittämättömistä ilma-aluksista, muista valvontaan käytettävistä järjestelmistä sekä satelliittipalveluista¹³.

Venäjä

Venäjällä on Itämeren alueella strategisia intressejä. Itämeri on Venäjälle tärkeä kulkureitti Pietarin ja Kaliningradin satamien kautta. Venäjä pyrkii vahvistamaan sotilaallista läsnäoloaan alueella ja turvaamaan meriliikenteensä. Venäjällä on merkittäviä sotilastukikohtia Kaliningradissa ja se järjestää säännöllisesti sotaharjoituksia Itämerellä. Venäjän laivaston läsnäolo ja alueelliset jännitteet ovat lisääntyneet¹⁴.

Historiallisesti Kaliningrad (entinen Königsberg) oli osa Itä-Preussia, ja se liitettiin Neuvostoliittoon toisen maailmansodan jälkeen. Sen asema Venäjän erillisalueena on suora seuraus sodanjälkeisestä ratkaisusta, ja sen jatkuva merkitys heijastaa kylmän sodan geopolitiikan kestäväää perintöä alueella.

Kaliningrad on raskaasti militarisoitu ja toimii yhtenä Venäjän kriittisimmistä sotilastukikohdista pääalueensa ulkopuolella. Eksklaavissa sijaitsee erilaisia sotilaallisia resursseja, kuten Venäjän Itämeren laivasto, johon kuuluu merivoimien aluksia, sukellusveneitä ja rannikkopuolustusjärjestelmiä¹⁵. Tällä laivastolla on tärkeä rooli Itämeren meriliikenteen hallinnassa ja se voi mahdollisesti häiritä Naton operaatioita alueella.

Kaliningrad on varustettu kehittyneillä ohjusjärjestelmillä, kuten lyhyen kantaman ballistisilla Iskander-M-ohjuksilla, jotka pystyvät kuljettamaan ydinkärkiä. Nämä ohjukset voivat saavuttaa kohteita suuressa osassa Eurooppaa, mikä muodostaa merkittävän uhan Naton itäiselle sivustalle. On spekuloitu, onko Venäjä sijoittanut myös ydinaseita Kaliningradin alueelle. Joidenkin arvioiden mukaan niitä on ollut siellä jo pitkään^{16 17}

Eksklaavissa sijaitsee kehittyneitä ilmapuolustusjärjestelmiä, mukaan lukien S-400-ohjusjärjestelmä, joka tarjoaa merkittävän pääsyn estämisen / alueen kieltämisen (A2/AD) kyvyn¹⁸. Tämä tarkoittaa, että konfliktitilanteessa Venäjä voisi käyttää Kaliningradia haastaakseen Naton ilmaherruuden ja vaikeuttaakseen sen kykyä vahvistaa Baltian maita.

Kaliningrad on keskeinen osa Venäjän sotilaallista strategiaa Euroopassa ja tarjoaa Moskovalle kriittisiä hyökkäys- ja puolustusvalmiuksia Itämeren alueella. Sen strateginen merkitys ei perustu ainoastaan sen sotilaallisiin voimavaroihin vaan myös sen kykyyn vaikuttaa Euroopan laajempaan

---

¹³ <https://www.ts.fi/uutiset/6405822>

¹⁴ REUTERS 2024a: G. Faulconbridge, L. Kelly; Russian navy starts major drills involving most of its fleet <https://www.reuters.com/world/europe/russian-navy-starts-drills-involving-20000-personnel-300-ships-2024-07-30/>

¹⁵ REUTERS 2024b: Russia deploys Iskander nuclear-capable missiles to Kaliningrad - RIA <https://www.reuters.com/article/world/russia-deploys-iskander-nuclear-capable-missiles-to-kaliningrad-ria-idUSKBN1FP22B/>

¹⁶ Yle 2016: R. Valtonen: Sotatutkija: Kaliningradissa todennäköisesti ydinkärkiä – "Ydiniskujen harjoittelu Ruotsiin ja Tanskaan huolestuttavaa" <https://yle.fi/a/3-9262208>

¹⁷ <https://www.verkkouutiset.fi/a/venaja-tuo-uusia-ydinaseita-itamerelle-tukikohta-pian-valmis/#f21bbac4>

¹⁸ <https://adastra.org.ua/blog/implications-of-russias-a2ad-capabilities-in-kaliningrad-for-nato-security>

geopoliittiseen tasapainoon. Natolle Kaliningrad on sekä haaste että keskeinen tekijä sen puolustusstrategiassa Itämeren alueella¹⁹.

Toinen Venäjän keskeisistä Itämeren alueista, Pietari, on Venäjän toiseksi suurin kaupunki ja merkittävä satamakaupunki. Kaupungin väkiluku on noin 5,6 miljoonaa asukasta. Pietari on Euroopan neljänneksi väkirikkain kaupunki, Itämeren väkirikkain kaupunki ja maailman pohjoisin kaupunki, jossa on yli 1 miljoona asukasta.

Pietari sijainti tekee siitä kriittisen portin Venäjälle, mahdollistaen suoran yhteyden Pohjanmerelle ja siitä edelleen Atlantille. Kaupunki on myös lähellä EU:n ja NATO:n rajoja, mikä korostaa sen strategista merkitystä Venäjän länsirajan valvonnassa.

Kronstadt, joka sijaitsee Kotlinin saarella lähellä Pietaria, on yksi Venäjän laivaston historiallisesti ja strategisesti merkittävimmistä tukikohtista. Kronstadt on ollut tärkeä merisotilastukikohta jo Venäjän keisarikunnan ajoilta, ja se toimii yhä tänä päivänä keskeisenä osana Venäjän Itämeren laivastoa.

Kronstadtin rooli Venäjän merivoimien tukikohtana korostuu erityisesti Itämeren alueen turvallisuustilanteen kiristytessä. Sen sijainti lähellä Pietaria tekee siitä keskeisen osan Venäjän alueellista puolustusta ja voiman projisointia Itämerelle. Kronstadt voi myös toimia tukikohtana laivaston operaatioille, jotka ulottuvat Itämeren ulkopuolelle, aina Pohjanmerelle ja Atlantille asti.

Itämeren vapaa meriliikenne on elintärkeää alueen taloudelle ja turvallisuudelle. Venäjän Itämeren laivasto on vahvasti läsnä alueella ja osallistuu säännöllisesti sotaharjoituksiin. Venäjä pyrkii turvaamaan merireittinsä ja osoittamaan voimaansa. Venäjän sotilaallinen toiminta ja harjoitukset, kuten Zapad-harjoitukset, herättävät huolta NATO-maissa ja lisäävät alueellisia jännitteitä. Huomionarvoista on myös, että Kiina on harjoitellut Venäjän kanssa sotimista myös Itämerellä²⁰.

Suomi ja Ruotsi

Suomi ja Ruotsi ovat keskittyneet vahvistamaan puolustuskykyään ja lisäämään yhteistyötä Itämeren turvallisuuden parantamiseksi. Maat ovat riippuvaisia vapaasta meriliikenteestä Itämerellä ja pyrkivät varmistamaan merenkulun turvallisuuden.

Suomella on pitkä rantaviiva Itämerellä, ja se jakaa rajan Venäjän kanssa. Tämä tekee Suomesta keskeisen toimijan Itämeren turvallisuudessa. Suomen geopoliittinen strategia on keskittynyt vahvaan kansalliseen puolustukseen, alueelliseen yhteistyöhön erityisesti Pohjoismaiden ja EU:n kanssa sekä NATO-yhteistyöhön, vaikka Suomi ei ole ollut jäsen ennen vuotta 2023. Vuonna 2022 Venäjän hyökkäys Ukrainaan muutti tilannetta merkittävästi, ja Suomi haki ja liittyi Natoon vuonna 2023. Tämä vahvisti Suomen turvallisuuspoliittista asemaa Itämerellä.

Suomen osalta Ahvenanmaa sijaitsee strategisesti tärkeällä paikalla Itämerellä, Suomen ja Ruotsin välissä, ja se hallitsee kulkureittejä Pohjanlahden ja Itämeren välillä. Sen sijainti tekee siitä avainkohdan, jota hallitsemalla voidaan valvoa merkittäviä merireittejä ja mahdollistaa tai estää meriliikenne Pohjois-Euroopan suuntaan²¹.

Ahvenanmaa on ollut demilitarisoitu alue vuodesta 1856 Pariisin rauhansopimuksen jälkeen, ja tätä asemaa on vahvistettu myöhemmin useilla kansainvälisillä sopimuksilla. Tämä tarkoittaa, että saarella

¹⁹ <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2122322/kaliningrad-is-no-longer-our-problem-but-russia-s-interview-with-nato-colonel>

²⁰ <https://yle.fi/a/74-20102170>

²¹ <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/books/SIPRI06BaHeSu/SIPRI06BaHeSu21.pdf>

ei ole sotilastukikohtia tai aseellisia joukkoja, eikä sitä saa linnoittaa. Demilitarisointi on tarkoitettu vähentämään jännitteitä Itämeren alueella ja varmistamaan, että saarta ei käytetä hyökkäysten lähtöpaikkana.

Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa, erityisesti Venäjän ja lännen välisen jännityksen kasvaessa, Ahvenanmaan merkitys on noussut esille. Koska se on demilitarisoitu, alueen turvallisuus on herkkä kysymys, ja monet asiantuntijat ovat pohtineet, voisiko kriisitilanteessa olla tarvetta uudelleenarvioida sen asemaa²². Esimerkiksi mahdollinen konflikti Itämeren alueella saattaisi tehdä Ahvenanmaasta strategisen kohteen, jota eri osapuolet voisivat haluta hallita²³.

Ahvenanmaan turvallisuus on suoraan sidoksissa sekä Suomen että Ruotsin turvallisuuteen. Sen valvonta voisi olla avainasemassa, jos Itämeren alueella tapahtuisi sotilaallinen konflikti. Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyden myötä on myös keskusteltu siitä, miten Naton puolustusjärjestelyt voisivat vaikuttaa Ahvenanmaahan, vaikka sen erityisasema todennäköisesti pysyy ennallaan²⁴.

Ahvenanmaan strateginen rooli korostuu erityisesti tilanteissa, joissa Itämeren alueen turvallisuus on uhattuna. Sen hallinta olisi ratkaisevaa merireittien ja alueellisen vallan kannalta, ja siksi se pysyy keskeisenä elementtinä Itämeren geopoliittisessa tasapainossa.

Ruotsilla on myös merkittävä rooli Itämeren alueella, erityisesti koska se sijaitsee strategisesti tärkeällä paikalla. Ruotsi on historiallisesti ollut puolueeton, mutta viime vuosikymmeninä maa on tiivistänyt yhteistyötään NATOn kanssa. Venäjän kasvava aggressio Itämerellä ja sen ympäristössä on saanut Ruotsin lisäämään puolustusmenojaan ja vahvistamaan sotilaallista yhteistyötä muiden länsimaiden, erityisesti Suomen kanssa. Ruotsi haki NATO-jäsenyyttä vuonna 2022 ja liittyi järjestöön vuonna 2024, mikä vahvisti myös sen asemaa Itämeren turvallisuudessa.

Gotlannin saari on yksi Itämeren merkittävimmistä strategisista kohteista. Sen sijainti keskellä Itämerta antaa sille erityisen tärkeän aseman sekä Ruotsin että koko Itämeren alueen turvallisuudessa²⁵. Gotlanti sijaitsee strategisesti keskeisellä paikalla Itämerellä, noin 90 kilometriä Ruotsin rannikolta itään. Saari on lähellä keskeisiä merireittejä, jotka yhdistävät Pohjois-Euroopan satamat muuhun Eurooppaan ja Venäjälle. Tämä tekee Gotlannista erinomaisen paikan valvoa ja hallita meriliikennettä Itämerellä.

Gotlannin hallinta voisi olla ratkaisevaa mahdollisessa Itämeren konfliktissa, sillä saaren sijainti antaa mahdollisuuden hallita merkittäviä alueita Itämeren ilmatilassa ja merellä. Tämä tekee siitä kriittisen tukikohtan, johon sekä Ruotsi että sen liittolaiset, kuten NATO, ovat keskittyneet²⁶.

Ruotsi on tietoinen Gotlannin merkityksestä, ja saaren puolustus on keskeinen osa maan kansallista turvallisuusstrategiaa. Ruotsin asevoimat ovat lisänneet läsnäoloaan saarella, mukaan lukien ilmapuolustusjärjestelmät ja maajoukot, jotta Gotlanti pystyy toimimaan puolustuksellisenä tukikohtana kriisitilanteessa²⁷.

---

²² <https://www.euronews.com/2023/04/24/arming-an-archipelago-is-time-running-out-for-europes-oldest-dmz>

²³ https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/demilitarised-aland-islands-again-centre-of-security-debate/

²⁴ <https://www.newsweek.com/nato-dilemma-baltic-sea-islands-eyed-russia-gotland-aland-1904436>

²⁵ <https://www.diplomaticcourier.com/posts/gotland-islands-strategic-importance-to-natos-defense>

²⁶ <https://www.wilsoncenter.org/article/nato-needs-island-chain-strategy-baltic-sea>

²⁷ <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-boost-military-gotland-amid-russia-fears-2022-04-29/>

Ahvenanmaan ja Gotlannin lisäksi keskeisessä strategisessa roolissa on myös Tanskan Bornholmin saari. Arvion mukaan, kun otetaan huomioon Naton laajentuminen, joka tuo kaikki kolme suurta saarta saman puolustusliiton alle, Naton voisi olla aika ehdottaa Itämeren versiota Yhdysvaltojen pitkäaikaisesta puolustusstrategiasta Tyynellämerellä, eli saariketjustrategiasta. Saariketjustrategia on suunnitelma, jossa Yhdysvallat ja sen liittolaiset alueella ovat rakentaneet useita puolustuslinjoja Tyynellämerellä, jotka ulottuvat koko alueelle, varmistaakseen meriturvallisuutensa²⁸.

Itämerellä tulisi olla samanlainen saariketjustrategia, jonka keskiössä ovat alueen suuremmat saaret Bornholm, Gotlanti ja Ahvenanmaa. Sen lisäksi, että vahvempi sotilaallinen läsnäolo näillä saarilla vahvistaisi Naton puolustuskykyä alueella, erityisesti sen läsnäoloa merellä ja ilmassa, se auttaisi liittoumaa myös turvaamaan elintärkeän infrastruktuurinsa alueella²⁹.

Suomi ja Ruotsi ovat keskeisiä toimijoita Itämeren alueen yhteistyössä, kuten Itämeren valtioiden neuvostossa ja EU:n Itämeri-strategiassa. Molemmat maat pyrkivät edistämään alueellista vakautta ja kestävä kehitystä. Itämeren turvallisuuden takaaminen vaatii tiivistä yhteistyötä ja diplomatiata, ja Suomi ja Ruotsi toimivat usein sillanrakentajina lännen ja idän välillä.

Ajankohtaiset tapahtumat

Itämeren alueella kulkee merkittäviä energiainfrastruktuureja, kuten kaasuputkia ja sähkökaapeleita, jotka ovat kriittisiä monille Euroopan maille. Näiden infrastruktuurien kyberturvallisuus on avainasemassa, sillä mahdolliset hyökkäykset voisivat aiheuttaa merkittäviä häiriöitä esimerkiksi tietoliikenteessä, energiantuotannossa ja jakelussa.

Itämeren alueella toimivat valtiot ovat olleet kohteena erilaisille kyberhyökkäyksille, jotka liittyvät geopoliittisiin jännitteisiin. Esimerkiksi Venäjää on syytetty kyberhyökkäyksistä naapurivaltioitaan vastaan, erityisesti Baltian maissa. Näillä hyökkäyksillä pyritään usein häiritsemään poliittista vakautta tai testaamaan puolustusjärjestelmien heikkouksia.

Esimerkiksi Moskovan laajamittainen GPS-signaalien häirintä Itämeren alueella on kiihtynyt viime aikoina, häirintä ilma- ja meriliikennettä ja herättänyt vihaa altistuneissa maissa. Venäjän elektronisen hybridisodankäynnin laitteiden ajoittaisen häirinnän vaikutukset tuntuvat Pohjois-Norjasta Etelä-Puolaan³⁰.

22.5.2024 uutisoitiin, että Venäjän puolustusministeriön päätösluonnoksessa Itämeren merirajoja oltiin ehdotettu siirrettäväksi yksipuolisella ilmoituksella. Toisin sanoen näytti siltä, että Venäjä olisi muuttamassa kansainvälisiä merialueita maan omiksi sisävesiksi.

Puolustusministeriö vetosi päätösluonnoksessaan siihen, että Neuvostoliiton vuonna 1985 vahvistamat rajat ”eivät täysin vastaa nykyistä maantieteellistä tilannetta”³¹. Päätösluonnos poistettiin puolustusministeriön verkkosivulta pian uutisoinnin jälkeen ja Venäjän valtiollisten uutistoimistojen mukaan Venäjällä ei ollut aikomustakaan yksipuolisesti siirtää Suomen ja Liettuan vastaisia merirajoja Itämerellä. Aiemmin kuitenkin useat ulkomaiset mediat, mukaan lukien Moscow Times ja

---

²⁸ <https://www.wilsoncenter.org/article/nato-needs-island-chain-strategy-baltic-sea>

²⁹ <https://www.wilsoncenter.org/article/nato-needs-island-chain-strategy-baltic-sea>

³⁰ https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/02/russia-s-gps-jamming-intensifies-over-the-baltic-sea_6670151_4.html

³¹ <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/ac4018bd-0490-4b25-a14c-809f0850fe41>

Kyiv Independent, kertoivat asiasta julkaistun luonnosasiakirjan Venäjän hallinnon verkkosivuilla. Tapahtunutta kommentoitiin laajasti tiedotusvälineissä ja kommentoijat pitivät sitä hybridivaikuttamisena³².

Itämeri on yksi maailman vilkkaimmin liikennöidyistä merialueista, ja merenkulun kyberturvallisuus on yhä tärkeämpää. Laivojen navigointijärjestelmät, satamien hallintajärjestelmät ja logistiikkaketjut ovat kaikki potentiaalisia kyberhyökkäysten kohteita. Hyökkäykset voivat johtaa esimerkiksi navigointivirheisiin, jotka voivat aiheuttaa onnettomuuksia tai häiriöitä kaupankäynnissä.

Nord Stream 1 ja 2

Nord Stream -onnettomuus oli syyskuussa 2022 tapahtunut merkittävä tapahtuma, joka koski Nord Stream 1- ja Nord Stream 2 -putkia. Nämä putket, jotka kuljettivat maakaasua Venäjältä Saksaan Itämeren kautta, kärsivät suurista vuodoista räjähdysten vuoksi.

Vuodot havaittiin ensimmäisen kerran 26. syyskuuta 2022. Räjähdykset tapahtuivat Itämerellä lähellä tanskalaista Bornholmin saarta. Vuodot löydettiin molemmista putkista – Nord Stream 1:stä ja Nord Stream 2:sta. Räjähdysten syytä on spekuloitu ja tutkittu paljon. Alustavien arvioiden mukaan vuodot johtuivat vedenalaisista räjähdyksistä, mikä herätti epäilyjä sabotaasista. Putket eivät olleet tuolloin toiminnassa, mutta ne olivat edelleen täynnä kaasua.

Räjähdykset johtivat suuren määrän metaanin, voimakkaan kasvihuonekaasun, vapautumiseen ilmakehään. Tällä oli merkittäviä ympäristövaikutuksia ja se herätti huolta Euroopan kriittisen infrastruktuurin turvallisuudesta.

Useat maat, mukaan lukien Tanska, Ruotsi ja Saksa, aloittivat tutkinnan tapauksesta. Oli olemassa lukuisia teorioita siitä, kuka voisi olla vastuussa, valtiollisista toimijoista roistoryhmiin, mutta viimeisimpien päivitysten jälkeen lopullista johtopäätöstä ei ollut tehty julkisesti. Tanska ja Ruotsi lopettivat viralliset tutkimukset helmikuussa 2024³³. Saksa jatkoi tutkintaa.

Nord Stream -kaasuputket olivat kiistanalainen aihe jo ennen onnettomuutta Venäjän ja länsimaiden välisten geopoliittisten jännitteiden vuoksi, erityisesti Venäjän ja Ukrainan konfliktin yhteydessä. Sabotaasi vaikeutti entisestään energiadynamiikkaa Euroopassa. Varsinkin kun otetaan huomioon maanosan suuri riippuvuus Venäjän kaasusta. Sodan alkamisen jälkeen EU:ssa on haettu korvaavia toimittajia. Norja on toimittanut noin 30% kaasusta ja USA, UK, Pohjois-Afrikka ja Qatar merkittävän osan³⁴.

Nord Streamin onnettomuus on edelleen yksi viime vuosien salaperäisimmistä ja vaikuttavimmista kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuneista onnettomuuksista. Sen vaikutukset vaikuttavat edelleen energiapolitiikkaan ja kansainvälisiin suhteisiin Euroopassa ja sen ulkopuolella. Putkien rakentaja Gazprom on sanonut, että rikkoutuneiden linjojen korjaaminen on teknisesti mahdollista, mutta on arvioitu, että Moskova ei näe juurikaan mahdollisuuksia suhteiden paranemiseen länteen lähitulevaisuudessa, jotta putkia tarvittaisiin³⁵.

---

³² <https://yle.fi/a/74-20089871>

³³ <https://www.bbc.com/news/world-europe-68401870>

³⁴ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-gas-supply/>

³⁵ <https://www.reuters.com/business/energy/kremlin-nord-streams-future-is-decision-all-shareholders-2023-03-06/>

Julkisuudessa on esitetty kilpailevia teorioita siitä, kuka oli vastuussa hyökkäyksistä. Venäjä ja länsimaat syyttivät pitkään toisiaan räjähdysten takana. Ruotsissa ja Tanskassa tehtyjen tutkimusten uskotaan keskittyneen venäläisten sotilasalusten epäilyttäviin liikkeisiin alueella ennen räjähdyksiä. Lopulta ruotsalaiset ja tanskalaiset kuitenkin luopuivat kanteestaan sanoen, ettei heillä ollut riittävästi todisteita kenenkään syyttämiseksi.

Mutta Saksan viranomaisille kaikki todisteet viittasivat Ukrainaan. CIA oli varoittanut kesällä 2022, että ryhmä ukrainalaisia sabotoijia suunnitteli putkien räjäyttämistä vuokratulla purjeveneellä ja sukeltajilla. Räjäytysten jälkeisinä kuukausina tutkijat tekivät läpimurron. He törmäsivät 15 metriä pitkään jahtiin, Andromedaan, Koillis-Saksassa, joka oli vuokrattu räjähdysten aikaan. Silminnäkijät olivat nähneet aluksella viisi miestä ja naisen. Kun viranomaiset tutkivat sitä, he löysivät jälkiä räjähtävästä oktoogeenista, jota voidaan käyttää veden alla³⁶.

Uusimpana käänteinä Saksan pääsyyttäjä on antanut pidätysmääräyksen ukrainalaisesta miehestä, jota epäillään Nord Stream -kaasuputkien räjäyttämistä Itämerellä lähes kaksi vuotta sitten. Puolan syyttäjänviraston tiedottaja Anna Adamiak vahvisti keskiviikkona, että Saksan viranomaiset antoivat kesäkuussa eurooppalaisen pidätysmääräyksen Puolassa asuneesta Ukrainan kansalaisesta Volodymyr Z:sta. Tiedottaja kertoi hänen muuttaneensa Ukrainaan heinäkuun alussa, ennen kuin hänet voitiin pidättää.

Yleisradioyhtiö ARD:n mukaan väitetyt hyökkääjät olivat vuokranneet saksalaisen Andromeda-purjeveneen syyskuussa 2022 ja purjehtineet sillä Itämerelle. Heinäkuussa 2023 tutkijat löysivät veneestä jälkiä räjähteistä, joita he uskoivat käytetyn hyökkäyksen syytteiden kuljettamiseen. Yleisradioyhtiön mukaan tutkijat olivat tunnistaneet kaksi muuta Ukrainan kansalaista, joista toinen on nainen, mahdolliseksi epäillyiksi. He uskoivat, että kaksikko, molemmat kokeneita sukeltajia, saattoivat olla vastuussa räjähteiden kiinnittämisestä putkistoihin.

ARD raportoi myös, että poliisi ja syyttäjät eivät olleet löytäneet todisteita siitä, että Ukrainan armeija tai tiedustelupalvelut olisivat osallistuneet hyökkäyksiin. Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi on aina kiistänyt hallituksensa osallisuuden³⁷.

---

³⁶ <https://www.ft.com/content/120d3b78-68b4-4b42-9e65-c55e8fd77fd0?countryCode=FIN>

³⁷ <https://www.ft.com/content/120d3b78-68b4-4b42-9e65-c55e8fd77fd0?countryCode=FIN>

BALTIC SEA SUBMARINE CABLES

Swedish authorities say that one of its submarine Internet cables running under the Baltic Sea to Estonia was damaged in early October, around the same time as a leak was detected on the Balticconnector gas pipeline.

Locations of cables and pipelines are approximate.

SOURCE: TeleGeography

By Giovanna Cc

Share

POLITICO

Kuva 1. Itämeren vedenalaiset putket ja kaapelit. Politico, TeleGeography.

Balticconnector

Suomen ja Viron Itämeren alla yhdistävä Balticconnector-kaasuputki vaurioitui pahoin lokakuun alussa 2023. Tapaus koski myös kahta tietoliikennekaapelia, joista toinen yhdisti Suomen ja Viron ja toinen Viron ja Ruotsin.

Suomen viranomaiset epäilevät, että vahingon aiheutti kiinalainen konttialus Newnew Polar Bear³⁸, joka näyttää vetäneen ankkurinsa merenpohjan yli, katkaisseensa putken ja vahingoittaneensa kaapeleita³⁹.

³⁸ <https://www.independent.co.uk/news/ap-nato-estonia-chinese-baltic-sea-b2534784.html>

³⁹ <https://www.politico.eu/article/balticconnector-damage-likely-to-be-intentional-finnish-minister-says-china-estonia/>

Aluksen noin 6 000 kiloa painava ankkuri löytyi vauriopaikan läheltä, mikä antoi aiheita epäillä, että tapaus saattoi olla tahallinen.

Tapahtuma on herättänyt huomattavaa huolta, sillä se on jatkoa alueen kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuneille vastaaville hyökkäyksille, kuten Nord Stream -kaasuputken räjähdyksille vuonna 2022. Samalla kun Suomen ja Viron viranomaiset tutkivat aluksen roolia yhteistyössä Kiinan viranomaisten kanssa, huoli Itämeren vedenalaisen infrastruktuurin turvallisuudesta kasvaa.

Balticconnector on sittemmin korjattu. Se tuli uudelleen toimintaan seitsemän kuukauden korjaustöiden jälkeen, jotka maksoivat 40 miljoonaa euroa⁴⁰. Nato on lisännyt valvontaansa alueella estääkseen uudet vaaratilanteet. Sekä Suomen että Viron johtajat ovat korostaneet tarvetta tiukentaa alueen kriittisen infrastruktuurin suojaustoimia.

Balticconnector-putken kanssa samaan aikaan katkesi myös kaksi vedenalaista tietoliikennekaapelia, jotka yhdistävät Viron Suomeen ja Ruotsiin. Viron silloinen pääministeri Kallas sanoi tuoreeltaan, että nämä kolme tapausta liittyvät todennäköisesti toisiinsa, vaikka hän ei julkisesti esittänyt todisteita siitä, miksi Viro uskoo kaikkien tapahtumien liittyvän toisiinsa⁴¹.

Uusimpana käänteinä Kiina on ensimmäistä kertaa myöntänyt 12.8.2024, että kiinalaisomisteinen rahtialus Newnew Polar Bear vahingoitti Balticconnector-kaasuputkea viime lokakuussa, kertoo South China Morning Postin (SCMP) raportti⁴².

Kiinan viranomaiset totesivat, että aluksen aiheuttama onnettomuus oli vahinko ja johtui vakavasta myrskystä. Kiina on suorittanut sisäisen tutkimuksen, jonka tulokset on jaettu asiaan kuuluvien osapuolten kanssa, SCMP raportoi. Kiinalaisten tutkijoiden laatimaa raporttia ei kuitenkaan voida käyttää todisteena Viron ja Suomen käynnissä olevissa tutkimuksissa.

Viron puolustusministeri Pevkur kommentoi tuoreeltaan uutista ja oli skeptinen Kiinan väitteeseen, että tapahtunut oli vahinko⁴³. Suomen pääministeri Orpo ja Viron pääministeri Michal kommentoivat myös uutista toteamalla, että asia ei ole vielä loppuun käsitelty⁴⁴.

Sotilaallinen toiminta

Ukrainan sota on heijastunut pienemmissä määrin myös Itämeren alueelle. Ukrainalaisten lennokkien hyökkäys Venäjän Leningradin alueen öljyvarastoon tammikuun 17. ja 18. päivän välisenä yönä 2024 oli Ukrainan puolustustiedustelun erikoisoperaatio, tiedottaa Ukrainan Pravdan lähde puolustustiedustelussa:

---

⁴⁰ <https://yle.fi/a/74-20084948>

⁴¹ <https://www.politico.eu/article/baltic-sea-balticconnector-pipeline-damage-estonia-sweden-finland-kaja-kallas/?ref=lite.verity.news>

⁴² https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3274120/china-admits-hong-hong-flagged-ship-destroyed-key-baltic-gas-pipeline-accident?campaign=3274120_f02cc418-5aec-11ef-b2a5-ba3012f234f1&module=top_picks&pgtype=article

⁴³ <https://www.scmp.com/news/china/article/3274378/estonian-defence-minister-dubious-about-chinas-claim-pipeline-damage-was-accidental>

⁴⁴ <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3274505/baltic-pipe-probe-finnish-leader-happy-china-cooperating-says-case-not-closed>

"Tämä on puolustustiedusteluoperaatio, jossa käytetään nykyaikaisia ukrainalaisia voimavaroja. Tiedonkeruu jatkuu, ja kohteisiin on vahvistettu iskuja". Nyt Pietarin ja Leningradin alueen sotilaslaitokset ovat Ukrainan joukkojen ulottuvilla."

Kun lähteeltä kysyttiin, oliko tämä ensimmäinen kerta, kun ukrainalaiset droonit hyökkäsivät Leningradin alueelle, lähde vastasi: "Ei ensimmäinen kerta, mutta tällä kertaa on eroja, ja vihollinen on tuntenut ne."

Venäjän puolustusministeriö raportoi 18. tammikuuta ukrainalaisten lennokkien hyökkäyksestä erityisesti Leningradin alueella, jossa UAV oletettavasti ammuttiin alas. Samalla Astra Telegram -kanava totesi, että drooni putosi ja räjähti Pietarin öljyterminaalin alueella. Venäjän tiedotusvälineiden mukaan Pietarin öljyterminaali on Venäjän suurin öljyn jälleenlaivaustermiinali Baltian alueella.

Kun operoidaan lähellä muiden maiden rajoja, ikävien sattumien riski myös kasvaa. Sodan leviämisen riski on aina olemassa. Näin kommentoi Ukrainan sodan tuoretta käännettä sotatieteiden dosentti Ilmari Käihkö kaksi päivää Ukrainan drooni-iskun jälkeen⁴⁵. Iskujen kautta sota tulee maantieteellisesti lähemmäs Suomea. Tällöin Suomen on Käihkön arvion mukaan varauduttava tilanteeseen, jossa drooni harhautuu Suomen puolelle. Reilu vuosi takaperin Ukrainan ilmatorjunnan ohjus putosi Puolan maaperälle⁴⁶. Pietarista Suomen rajalle matkaa on vain alle 200 kilometriä.

3. heinäkuuta 2024 Ukrainan sotilastiedustelun virkamies tiedotti, että venäläisen sotalaivan tulipalo Itämerellä huhtikuussa johtui hänen GUR-virastonsa⁴⁷ ja Kiovaa tukevan venäläisen sotilasryhmän yhteisestä operaatiosta. 7. huhtikuuta Venäjän Kaliningradin alueelle sijoitettu Serpukhov-ohjusalus sytetettiin tuleen, tiedustelupalvelu GUR kertoi tuolloin. Se ei ottanut vastuuta aikaisemmin. GUR:n tiedottaja Andriy Jusov kertoi Reutersille, että operaatio toteutettiin yhdessä Venäjän vapauden legioonan⁴⁸ kanssa. Venäjä, joka aloitti täysimittaisen hyökkäyksen Ukrainaan vuonna 2022, ei ole kommentoinut tapausta julkisesti.

Ukraina tekee säännöllisesti useita ilma- ja merivoimien iskuja venäläisiä sota-aluksia vastaan Mustalla merellä. Jos Serpuhoville raportoidut vahingot vahvistetaan, tuhopoltto oli Ukrainan ensimmäinen tiedossa oleva operaatio Venäjää vastaan Itämerellä.

Päätelmät

Itämeren tulevaisuus muokkaantuu sotilaallisten, taloudellisten ja poliittisten toimijoiden vuorovaikutuksen tuloksena. Keskeiset alueelliset toimijat ovat Venäjä, Nato, EU, sekä yksittäiset Baltian ja Pohjoismaiden valtiot.

Kuten maailmalla yleisesti, myös Itämeren alueella on havaittavissa kasvavaa militarismia. Nato ja Venäjä panostavat Itämeren hallintaan ja sotilaalliseen kehittämiseen. Venäjä vahvistaa asemiaan

---

⁴⁵ <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/478a4c42-e28e-4532-9b8d-95e8efbec971>

⁴⁶ <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/478a4c42-e28e-4532-9b8d-95e8efbec971>

⁴⁷ GUR: <https://gur.gov.ua/en.html>

⁴⁸ <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vapaan-venajan-legioona-vaittaa-taistelevansa-venalaisjoukkoja-vastaan-belgorodissa/8713398>

Kaliningradissa ja Kronstadtissa, Nato taas pyrkii vahvistamaan läsnäoloaan erityisesti Baltian maissa, Puolassa ja Pohjoismaissa.

Venäjän hybriditoimet Itämerellä tulevat todennäköisesti jatkumaan. Venäjä käyttää hybriditoimia saavuttaakseen poliittisia tai sotilaallisia tavoitteitaan ilman suoraa sotilaallista toimintaa. Suora sotatoimi Itämeren alueen valtiota kohtaan johtaisi Naton 5. artiklan mukaisiin vastatoimiin, eikä näin ollen ole todennäköinen skenaario nykyisessä tilannekuvassa. Hybridivaikuttaminen voi sisältää sekä perinteisiä että epäkonventionaalisia keinoja, kuten informaatiovaikuttamista, kyberhyökkäyksiä, taloudellista painostusta ja sotilaallisia uhkailuja. Venäjä käyttää tätä taktiikkaa horjuttaakseen Itämeren maita ja vaikuttaakseen alueen poliittiseen kehitykseen.

Naton tulee varautua ja toimia näiden operaatioiden torjumiseksi. Suomen ja Ruotsin roolit alueellisessa turvallisuudessa korostuvat Natojäsenyyksien osalta. Itämeren turvallisuustasapaino on merkittävästi muuttunut Natopainotteiseksi. Venäjä kokee haasteena tilanteen, jossa muut Itämeren valtiot kuuluvat Natoon. Se pyrkii reagoimaan ja toimimaan asiaan kuuluvalla tavalla. Odotettavissa on sotilaallisen toiminnan lisääntyminen, mukaan lukien merisotaharjoitukset ja ilmatilaloukkaukset, Venäjän vastatessa Naton laajentuneeseen läsnäoloon.

Nato ja EU todennäköisesti kehittävät yhteistyötään, koska niillä on yhteneviä intressejä alueella. Voidaan nähdä yhteistoimintaa sotaharjoitusten muodossa tai hybridiuhkiin- ja toimiin vastaamisessa. Tiedonvaihto tiivistyy ja tehostuu organisaatioiden välillä.

Kaliningradin strateginen sijainti ja militarisointi ovat jännitteiden lähteitä Venäjän ja Naton välillä. Kun Nato laajentaa läsnäoloaan alueella, Kaliningradista voi tulla leimahduspiste mahdollisille sotilaallisille yhteenotoille. Sotilaallisten toimien tai välikohtausten lisääntyminen Kaliningradin ympäristössä voi kärjistyä laajemmiksi alueellisiksi konflikteiksi, mikä tekee siitä keskeisen tekijän Baltian turvallisuusdynamikassa.

Venäjän lisääntynyt merivoimien toiminta lähellä kriittistä merenalaista infrastruktuuria, kuten tietoliikennekaapeleita ja energiaputkia, voi edelleen jatkua ja lisätä vastakkainasettelua. Vaikka militarisointi saattaa lisääntyä, voidaan myös pyrkiä elvyttämään asevalvontasopimuksia tai luomaan uusia luottamusta lisääviä toimenpiteitä. Näillä toimilla voidaan pyrkiä estämään tahaton eskalaatio ja hallitsemaan alueen kasvavaa militarisointia. Diplomaattisissa aloitteissa voitaisiin keskittyä välikohtausten ehkäisymekanismien luomiseen, kommunikointilinjojen perustamiseen ja parantamiseen tai asejärjestelmien käyttöönottoa koskevien sopimusten neuvottelemiseen.

Kiinan kasvava globaali vaikutusvalta voi vaikuttaa myös Itämeren geopolitiikkaan erityisesti kriittiseen infrastruktuuriin tehtävien investointien ja kauppasuhteiden kautta. Kun Kiina syventää suhteitaan Venäjään ja lisää taloudellista läsnäoloaan Euroopassa, sillä voi olla merkittävämpi rooli alueella joko vakauttavana voimana tai EU:n, Naton ja Venäjän suhteita hankaloittavana tekijänä.

Itämeren alue pysyy todennäköisesti lähitulevaisuudessa erittäin strategisena ja kiistanalaisena alueena, jossa on mahdollisuuksia sekä yhteistyöhön että konflikteihin. Voimatasapainoa muokkaavat alueellisten ja globaalien toimijoiden toimet, joissa keskeisiä toimijoita ovat Nato, EU ja Venäjä. Itämeren geopolitiikan tulevaisuus riippuu siitä, miten nämä toimijat tavoittelevat kilpailevia intressejään ja navigoivat militarisoinnin, energiaturvallisuuden ja hybridisodankäynnin asettamissa haasteissa.

Lähteet

Viranomaislähteet

1-3 CBSS 2024: <https://cbss.org/about-us/history/> [Viitattu 28.08.2024]

5,7 NATO 2024: NATO's military presence in the east of the Alliance
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm [Viitattu 28.08.2024]

6 Puolustusvoimat 2024: Merivoimat osallistuu BALTOPS24-harjoitukseen aluksilla ja rannikkojoukoilla <https://puolustusvoimat.fi/web/kansainvalinen-kriisinhallinta/-//1951215/merivoimat-osallistuu-baltops24-harjoitukseen-aluksilla-ja-rannikkojoukoilla> [Viitattu 28.08.2024]

9, 10 EUSBSR 2024: <https://eusbsr.eu/about/> [Viitattu 28.08.2024]

34 Eurooppa-neuvosto 2024: Mistä EU:n kaasu tulee?
<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-gas-supply/> [Viitattu 28.08.2024]

Journalistiset lähteet

4 GZERO 2024: As Russia gains ground in Ukraine, Baltic states worry the war will spread west
<https://www.gzeromedia.com/gzero-world-clips/as-russia-gains-ground-in-ukraine-baltic-states-worry-the-war-will-spread-west> [Viitattu 28.08.2024]

8 Politico 2024, L Kayali: Sorry Russia, the Baltic Sea is NATO's lake now
<https://www.politico.eu/article/nato-lake-what-sweden-and-finland-will-change-in-the-baltics-russia-ukraine-war/> [Viitattu 28.08.2024]

11-13 Turun Sanomat 2024 , E Karisalmi: Yli kaksi kuukautta kestävä EU:n merioperaatio Itämerellä, taustalla rannikkovartiostoyhteistyö <https://www.ts.fi/uutiset/6405822> [Viitattu 28.08.2024]

14 REUTERS 2024a: G. Faulconbridge, L. Kelly; Russian navy starts major drills involving most of its fleet <https://www.reuters.com/world/europe/russian-navy-starts-drills-involving-20000-personnel-300-ships-2024-07-30/> [Viitattu 28.08.2024]

15 REUTERS 2024b: Russia deploys Iskander nuclear-capable missiles to Kaliningrad - RIA
<https://www.reuters.com/article/world/russia-deploys-iskander-nuclear-capable-missiles-to-kaliningrad-ria-idUSKBN1FP22B/> [Viitattu 28.08.2024]

16 Yle 2016: R. Valtonen: Sotatutkija: Kaliningradissa todennäköisesti ydinkärkiä – "Ydiniskujen harjoittelu Ruotsiin ja Tanskaan huolestuttavaa" <https://yle.fi/a/3-9262208> [Viitattu 28.08.2024]

17 Verkkouutiset 2019, K Summanen: Venäjä tuo uusia ydinaseita Itämerelle – tukikohta pian valmis <https://www.verkkouutiset.fi/a/venaja-tuo-uusia-ydinaseita-itamerelle-tukikohta-pian-valmis/#f21bbac4> [Viitattu 28.08.2024]

- 18 Adastra Fellows 2024: Implications of Russia's A2/AD capabilities in Kaliningrad for NATO security <https://adastra.org.ua/blog/implications-of-russias-a2ad-capabilities-in-kaliningrad-for-nato-security> [Viitattu 28.08.2024]
- 19 LRT, E. Zubriūtė: Kaliningrad is no longer our problem, but Russia's – interview with NATO colonel <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2122322/kaliningrad-is-no-longer-our-problem-but-russia-s-interview-with-nato-colonel> [Viitattu 28.08.2024]
- 20 YLE 2024: Russian, Chinese vessels team up for Gulf of Finland naval exercises <https://yle.fi/a/74-20102170> [Viitattu 28.08.2024]
- 21 SIPRI 2006: Åland in European security policy <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/books/SIPRI06BaHeSu/SIPRI06BaHeSu21.pdf> [Viitattu 28.08.2024]
- 22 Euronews 2023, M Dougall: Arming an archipelago: Is time running out for Europe's oldest DMZ? <https://www.euronews.com/2023/04/24/arming-an-archipelago-is-time-running-out-for-europes-oldest-dmz> [Viitattu 28.08.2024]
- 23 Euractiv 2024, J Savolainen: Demilitarised Åland Islands again centre of security debate https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/demilitarised-aland-islands-again-centre-of-security-debate/ [Viitattu 28.08.2024]
- 24 Newsweek 2024, D Brennan: NATO Faces Dilemma over Baltic Sea Islands Eyed by Russia <https://www.newsweek.com/nato-dilemma-baltic-sea-islands-eyed-russia-gotland-aland-1904436> [Viitattu 28.08.2024]
- 25 Diplomatic Courier 2024, R Ballout: <https://www.diplomaticcourier.com/posts/gotland-islands-strategic-importance-to-natos-defense> [Viitattu 28.08.2024]
- 26 Wilson Center 2023, H Winberg: NATO Needs an Island Chain Strategy for the Baltic Sea <https://www.wilsoncenter.org/article/nato-needs-island-chain-strategy-baltic-sea> [Viitattu 28.08.2024]
- 27 REUTERS 2024c: <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-boost-military-gotland-amid-russia-fears-2022-04-29/> [Viitattu 28.08.2024]
- 28, 29 Wilson Center 2023, H Winberg: NATO Needs an Island Chain Strategy for the Baltic Sea <https://www.wilsoncenter.org/article/nato-needs-island-chain-strategy-baltic-sea> [Viitattu 28.08.2024]
- 30 Le Monde 2024, E Grynszpan, C Pietralunga: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/02/russia-s-gps-jamming-intensifies-over-the-baltic-sea_6670151_4.html [Viitattu 28.08.2024]
- 31 Iltalehti 2024, N Stenvall: Tämä kaikki tiedetään Venäjän merirajasuunnitelmista <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/ac4018bd-0490-4b25-a14c-809f0850fe41> [Viitattu 28.08.2024]
- 32 YLE 2024, S Nuutila, M Heikkilä, T Hallamaa: Venäjä kylvää hämmennystä ja testaa lännen reaktioita, sanovat tutkijat merirajan siirtoaikeista <https://yle.fi/a/74-20089871> [Viitattu 28.08.2024]
- 33 BBC 2024, L Gozzi: Nord Stream: Denmark closes investigation into pipeline blast <https://www.bbc.com/news/world-europe-68401870> [Viitattu 28.08.2024]
- 35 REUTERS 2023: Kremlin: Nord Stream's future is decision for all shareholders <https://www.reuters.com/business/energy/kremlin-nord-streams-future-is-decision-all-shareholders-2023-03-06/> [Viitattu 28.08.2024]

- 36, 37 Financial Times 2024: The competing theories of the Nord Stream explosions
<https://www.ft.com/content/120d3b78-68b4-4b42-9e65-c55e8fd77fd0?countryCode=FIN> [Viitattu 28.08.2024]
- 38 Independent 2024, J Tanner: <https://www.independent.co.uk/news/ap-nato-estonia-chinese-baltic-sea-b2534784.html> [Viitattu 28.08.2024]
- 39 Politico 2023, C Chiappa, P Ngendakumana: <https://www.politico.eu/article/balticconnector-damage-likely-to-be-intentional-finnish-minister-says-china-estonia/> [Viitattu 28.08.2024]
- 40 YLE 2024: Baltic gas pipeline ruptured by Chinese ship back in service after €40m repair job
<https://yle.fi/a/74-20084948> [Viitattu 28.08.2024]
- 41 Politico 2023, C Chiappa: Estonia says damage to Baltic Sea pipeline, cables is all linked
<https://www.politico.eu/article/baltic-sea-balticconnector-pipeline-damage-estonia-sweden-finland-kaja-kallas/?ref=live.verity.news> [Viitattu 28.08.2024]
- 42 South China Morning Post 2024a, F Bermingham: Beijing admits Hong Kong-flagged ship destroyed key Baltic gas pipeline ‘by accident’
https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3274120/china-admits-hong-hong-flagged-ship-destroyed-key-baltic-gas-pipeline-accident?campaign=3274120_f02cc418-5aec-11ef-b2a5-ba3012f234f1&module=top_picks&pgtype=article [Viitattu 28.08.2024]
- 43 South China Morning Post 2024b, F Bermingham: Estonian defence minister doubts China’s claim pipeline damage was accidental <https://www.scmp.com/news/china/article/3274378/estonian-defence-minister-dubious-about-chinas-claim-pipeline-damage-was-accidental> [Viitattu 28.08.2024]
- 44 South China Morning Post 2024c, F Bermingham: Baltic pipe probe: Finnish leader happy China cooperating, but says ‘case is not closed’
<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3274505/baltic-pipe-probe-finnish-leader-happy-china-cooperating-says-case-not-closed> [Viitattu 28.08.2024]
- 45, 46 Iltalehti 2024, R Nyman: Nato kertoi 90 000 sotilaan harjoituksesta – Ilmari Käihkö Ykkösaamussa: ”Valmistaudutaan pahimpaan mahdolliseen”
<https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/478a4c42-e28e-4532-9b8d-95e8efbec971> [Viitattu 28.08.2024]
- 47 GUR: <https://gur.gov.ua/en.html> [Viitattu 28.08.2024]
- 48 MTV 2023, P Turunen: Vapaan Venäjän legioona väittää taistelevansa venäläisjoukkoja vastaan Belgorodissa <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vapaan-venajan-legioona-vaittaa-taistelevansa-venalaisjoukkoja-vastaan-belgorodissa/8713398> [Viitattu 28.08.2024]

Kuvalähteet

Kuva 1. Politico, TeleGeography 2024: <https://www.politico.eu/article/baltic-sea-balticconnector-pipeline-damage-estonia-sweden-finland-kaja-kallas/> [Viitattu 28.08.2024]